

นิพนธ์ต้นฉบับ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา

อัยลดา มุสลิมานุกุล¹ เพ็ญมาศ สุคนธจิตต์^{2,*} กิตติพร เนาว์สุวรรณ³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการหาความสัมพันธ์เชิงทำนาย โดยนำทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาบรอนเฟนเบอร์เนอร์ มาประยุกต์ ใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย 3 ระบบ คือ ปัจจัยด้านบุคคล (microsystem) ปัจจัยด้านครอบครัว (mesosystem) และปัจจัยด้านสังคม (exosystem) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสังคมของผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุ 60–89 ปี จำนวน 198 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามโดยวิธีการสัมภาษณ์ ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างรวมถึงการศึกษาปัจจัย และระดับความมั่นคงทางอาหารจะวิเคราะห์ และนำเสนอด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารด้วยสถิติถดถอยพหุคูณเชิงชั้น ปัจจัยด้านบุคคล ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.10 และสถานภาพสมรส ร้อยละ 75.80 ปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า มีรายได้ส่วนใหญ่อยู่ที่ 7472.22 บาท และจำนวนสมาชิกในครอบครัวมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 5 สำหรับปัจจัยด้านสังคม พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย (Mean (M)=0.65, Standard Deviation (SD)=0.16) ระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับปานกลาง (M=0.77, SD=0.10) และพบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัว (Beta = -.173) เป็นปัจจัยที่สามารถทำนายอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 3 ($R^2=0.030$, $p<0.001$) การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน โดยให้ผู้สูงอายุ และชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การจัดทำนโยบาย พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศและระบบบริการสาธารณสุขในชุมชน เพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอนาคต

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางอาหาร ผู้สูงอายุ ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา

¹ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

³ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา

* Corresponding author: penmat.s@ubru.ac.th

*Original Article*Factors Influencing Food Security of the Elderly in Raman District,
Yala ProvinceAilada Musleemanu¹, Penmat Sukhonthachit^{2,*}, Kittiporn Nawsuan³Abstract

This research was the predictive correlational study. In this study, the theory was applied as conceptual framework which consisted of 3 systems; individual factor (micro system), family factor (mesosystem) and social factor (exosystem). The research aimed 1) to study the individual, family and social factors of the elderly, 2) to assess the level of food security of the elderly, and 3) to analyze the factors affecting food security of the elderly in Raman District, Yala Province. The sample consisted of 198 older people (aged 60 – 80 years old). The research tool was an interview questionnaire. Descriptive statistics was analyzed and presented by percentage, mean (M), median (Med) and standard deviation (SD) for general characteristics, including the level of study factor and food security. Hierarchical multiple regression was used to examine the factors affecting food security of the elderly. Personal factors (microsystem) showed that most of the elderly were female (59.10%) and married (75.80%). The assessment of family factors (mesosystem) found that the average income was 7472.22 Baht, and the median for the number of family members was 5 persons. For social factors (exosystem), the level of social support was low (M=0.65, SD=0.16). The level of food security among the elderly was moderate (M=0.77, SD=0.10). The number of family member (Beta=-.182) could be only used to predict factor influencing food security at 3 % ($R^2=0.030$, $p<0.001$). Further study should develop household food security program by allowing elderly and community to participate in this program. This will lead to policy planning and developing information and public health service system in community for complete aged society in the future.

Keywords: food security, elderly, ecological systems theory

¹ Master of Public Health Program in Community Health of Songkhla Rajabhat University

² Faculty of Public Health, Ubon Ratchathani Rajabhat University

³ Boromarajonani College of Nursing, Songkhla

* Corresponding author: penmat.s@ubru.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันผู้สูงอายุทั่วโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีประมาณ 7,713 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13.2¹ ซึ่งจากข้อมูลนิธิตถาบันวิจัยและพัฒนา ผู้สูงอายุไทย ในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนผู้สูงอายุ 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 และในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยเข้าสู่ “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete Age Society)” โดยจะมีประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปมากถึง ร้อยละ 20 และจากนั้นอีกเพียง 10 ปี ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด (Super-Aged Society)”² การเป็นสังคมผู้สูงวัยจึงควรตระหนักถึงปัจจัยหลายๆ ด้าน ความมั่นคงทางอาหารเป็นปัจจัยด้านหนึ่งที่น่ามาพิจารณา เนื่องจากความไม่มั่นคงทางอาหารมีความเสี่ยงต่อภาวะโภชนาการและเสี่ยงต่อสุขภาพได้⁶ โดยเฉพาะผู้สูงอายุยังคงมีความต้องการพลังงาน และสารอาหารที่มีคุณภาพ เพื่อชะลอความเสื่อมถอย และฟื้นฟูสุขภาพร่างกาย³ แต่กลุ่มผู้สูงอายุอาจเข้าถึงระบบอาหารได้ยาก เนื่องด้วยความสามารถของร่างกาย การมีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้เสี่ยงต่อภาวะยากจน ต้องพึ่งพาครอบครัว และแหล่งสนับสนุนทางสังคม⁴ องค์การอนามัยโลก กำหนดแนวทางความมั่นคงทางอาหารไว้ คือ การจัดหาอาหารได้อย่างพอเพียงในขั้นพื้นฐานการเข้าถึงแหล่งอาหารที่เหมาะสมตามหลักโภชนาการ การนำอาหารมารับประทานได้อย่างเหมาะสมตามความรู้พื้นฐานด้านโภชนาการ และถูกสุขลักษณะทางสุขาภิบาลอาหาร⁶ จากแนวทางขององค์การอนามัยโลกนี้ ประเทศไทยจึงตราพระราชบัญญัติที่จัดทำโดยคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551⁶ กำหนดค่านิยมของความมั่นคงด้านอาหารว่า การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอ สำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อ การมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความคงอยู่ของ

ฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัยหรือการก่อการร้าย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติจึงกำหนดประเด็นนำไปสู่การสร้างกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2561 – 2580⁶

จากแนวทางขององค์การอนามัยโลกและกรอบยุทธศาสตร์ของประเทศไทย รวมทั้งการเป็นสังคมผู้สูงอายุ การศึกษาความมั่นคงทางอาหารในทุกวัยจึงเป็นสิ่งที่ควรจะต้องดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการต่อไป การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นวัยพึ่งพิง อีกกลุ่มหนึ่งที่จะเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ในอนาคตของประเทศไทย และจากสภาพของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งสถานการณ์ความไม่มั่นคงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น ดังนั้นในพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ที่แตกต่างกันจะมีผลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ การวิจัยครั้งนี้จึงเลือกจังหวัดยะลา 1 ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 11.7⁷ และคาดว่าจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2567 โดยมีอำเภอรามัน จัด เป็นอันดับที่ 3⁷ และตำบลโกตาบารู มีผู้สูงอายุจำนวนมากที่สุด โดยผู้สูงอายุจะอาศัยอยู่กับคู่สมรส และบุตรหลาน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกผัก เพื่อรับประทานเอง มีโรคประจำตัว อยู่ในสถานะที่ต้องพึ่งพาครอบครัว เนื่องจากไม่มีรายได้ หรือมีรายได้ น้อย โดยรายได้หลักเกิดมาจากบุตร พึ่งพาเบี้ยยังชีพของรัฐ⁸ นอกจากนี้ยังพบว่า ในปี 2561 มีแรงงานที่ได้ รับอนุญาตถูกต้องตามกฎหมายเดินทางไปทำงานประเทศมาเลเซียจำนวน 1,443 คน⁹ ส่งผลให้ผู้สูงอายุ และเด็กต้องอยู่ตามลำพัง ซึ่งความเสี่ยงต่อความมั่นคงด้านอาหารมากขึ้น เนื่องจากไม่มีบุตรหลานคอยดูแลอย่างใกล้ชิด⁴

จากข้อมูลที่กล่าวมา ทำให้ตระหนักถึงปัญหาการเพิ่มจำนวนของประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพาครอบครัวและจากความสัมพันธ์ตามวัย ย่อมได้รับผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางอาหารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของบรอนเฟนเบเนอร์ (Bronfenbrenner's ecological systems theory) คือ การให้ความสำคัญ กับบุคคลร่วมกับระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่ ซึ่งในแต่ละระดับมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต และปฏิสัมพันธ์ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม ล้วนมีผลต่อพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในระบบหนึ่งย่อมมีผลต่อสิ่งแวดล้อมอีกระบบหนึ่ง และเนื่องจากปัจจุบันการศึกษาทาง ด้านความมั่นคงทางอาหารในผู้สูงอายุโดยเฉพาะในจังหวัดยะลา ยังมีข้อมูลน้อย ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา จะทำให้ได้ผลการวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และทราบถึงขนาดปัญหาความมั่นคงทางอาหาร

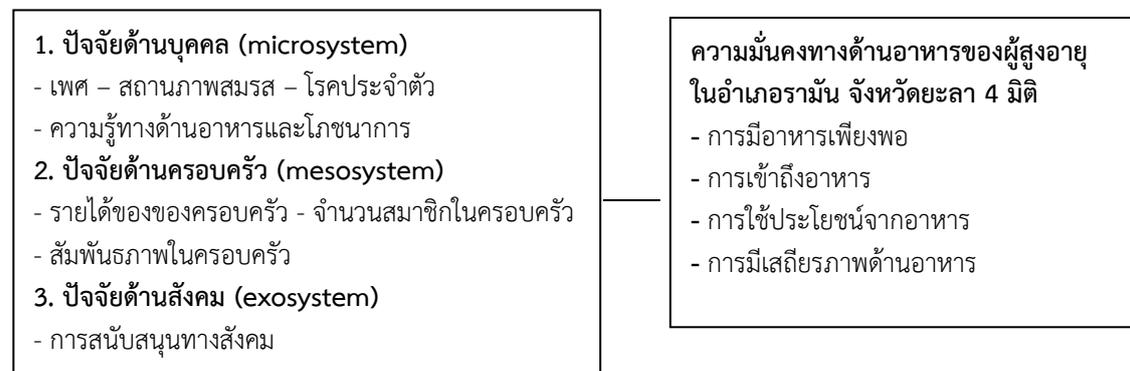
ของผู้สูงอายุ รวมถึงใช้สำหรับเตรียมวางแผนการรับมือสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบุคคล (micro system) ปัจจัยด้านครอบครัว (mesosystem) และปัจจัยด้านสังคม (exosystem) ของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของบรอนเฟนเบเนอร์ (Bronfenbrenner's ecological framework Systems Theory)¹⁰ โดยการศึกษาเป็นการศึกษาถึง ปัจจัยด้านบุคคล (micro system) ปัจจัยด้านครอบครัว (mesosystem) และปัจจัยด้านสังคม (exosystem) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงทำนาย (Predictive correlational design)

ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 – 89 ปี ที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จำนวน 663 คน⁷

เกณฑ์การคัดเลือก/คัดออก พิจารณาตามสมรรถภาพทางด้านร่างกายตามนิยามของกรมอนามัย⁵ ซึ่งแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มติดสังคม หมายถึง สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดี 2) กลุ่มติดบ้าน หมายถึง ช่วยเหลือตัวเองได้บ้างหรือต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นเพียงบางส่วน มีความจำกัดในการดำเนินชีวิตใน

สังคม 3) กลุ่มติดเตียง หมายถึง ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้ ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น ในเรื่องการเคลื่อนย้าย การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน

เกณฑ์คัดเข้า ได้แก่ 1) กลุ่มติดสังคม 2) กลุ่มติดบ้าน 3) ผู้ที่มีอายุ 60 - 89 ปี ทั้งเพศชายและหญิง อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา 4) สามารถรับรู้และสื่อสารได้ทั้งภาษาไทย และภาษามลายู 5) ยินดีเข้าร่วมการศึกษาด้วยความสมัครใจ

เกณฑ์คัดออก ได้แก่ 1) กลุ่มติดเตียง 2) ผู้เข้าร่วมวิจัยไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้ครบถ้วน 3) ผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคประจำตัวร้ายแรงที่ไม่สามารถสื่อสารได้ 4) ไม่สามารถเข้าร่วมได้ตลอดโครงการ

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 - 89 ปี ที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ใน ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*power 3.1.9.2 ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบ F-test Linear multiple regress: Fixed model, R² deviation from zero เพื่อตรวจสอบ effect size ขนาดกลางเท่ากับ 0.15 อำนาจของการทดสอบ (power of test) เท่ากับ 0.95 จำนวนตัวแปร (number of predictors) เท่ากับ 8 ตัวแปร ที่ศึกษาได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมภายใต้ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา^{14, 22, 24} ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 178 คน และกำหนดค่าอัตราการสูญเสีย (R) เท่ากับ ร้อยละ 10¹¹ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 198 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ตามสัดส่วนผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านทุกๆ ลำดับที่ 3 ของรายชื่อแต่ละหมู่บ้านจะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ครั้งนี้มีลักษณะแบบสอบถามที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านครอบครัว เป็นข้อคำถามให้เลือกตอบ จำนวน 17 ข้อ

ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านสังคม แรงสนับสนุนทางสังคม ซึ่งดัดแปลงแบบสอบถาม³ จำนวน 7 ข้อ มีลักษณะแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 3 ระดับ²⁶ ได้แก่ บ่อยครั้ง บางครั้ง และไม่เคย³¹ ประเมินค่าคะแนนจากข้อมูลแบ่งอันตรายภาคชั้น แปลผลข้อมูลโดยพิจารณาตามเกณฑ์ของ Best (1977) ดังนี้²⁶

เกณฑ์การแบ่งกลุ่ม	แรงสนับสนุนทางสังคม
0.00-0.66	ระดับน้อย
0.67-1.33	ระดับปานกลาง
1.34-3.00	ระดับมาก

ส่วนที่ 3 ระดับความมั่นคงทางอาหารซึ่งดัดแปลงแบบสอบถาม³ เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 3 ระดับ²⁶ ได้แก่ บ่อยครั้ง บางครั้ง และไม่เคย³¹ ประเมินค่าคะแนนจากข้อมูลแบ่งอันตรายภาคชั้น แปลผลข้อมูลโดยพิจารณาตามเกณฑ์ของ Best (1977) ดังนี้²⁶

เกณฑ์การแบ่งกลุ่ม	ระดับความมั่นคงทางอาหาร
0.00 - 0.66	ระดับน้อย
0.67 - 1.33	ระดับปานกลาง
1.34 - 3.00	ระดับมาก

วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha Coefficient) Alpha = 0.766 ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์รายด้านดังนี้ จำนวน 22 ข้อ มี 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ด้านการมีอาหารเพียงพอ (Availability) เท่ากับ 0.725 จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 ด้านการเข้าถึงอาหาร (Food Access) เท่ากับ 0.766 จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 3 ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร (Utilization) เท่ากับ 0.84 จำนวน 7 ข้อ และตอนที่ 4 ด้านการมี

เสถียรภาพด้านอาหาร (Stability) เท่ากับ 0.744 จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 4 ความรู้ทางด้านอาหารและโภชนาการของผู้สูงอายุ ซึ่งดัดแปลงแบบสอบถาม¹² เป็นข้อคำถามให้เลือกตอบมี 3 ตัวเลือก คือ ถูก ผิด และ ไม่ทราบ จำนวน 10 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนเฉลี่ยแบบอิงเกณฑ์ของบลูม (Bloom, 1971)²⁷ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

เกณฑ์การแบ่งกลุ่ม ระดับความรู้ด้านอาหาร

0-59 ระดับต่ำ

60-79 ระดับปานกลาง

80-100 ระดับดี

แบบสัมภาษณ์ได้ผ่านผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นนำมาทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในส่วนของความรู้ โดยใช้สูตร KR - 20 มีเท่ากับ 0.80 และส่วนอื่น ๆ ของแบบสอบถามใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้ค่าความเชื่อมั่นรายด้าน เท่ากับ 0.70 - 0.99

การวิเคราะห์ระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุ นำเสนอข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ยฐานและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงชั้น (Hierarchical Multiple Regression Analysis) เป็นการ วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณที่กำหนด block ในการนำตัวแปรเข้า โดยเป็นการใส่ตัวแปรอิสระเข้าในสมการตามลำดับก่อนหลัง โดยยึดลำดับก่อนหลังของตัวแปรในกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย สมการถดถอยที่ได้จัดว่าเป็นสมการถดถอยที่เป็นไปตามถูกต้องตามทฤษฎี โดยวิธี Stepwise แบ่งเป็น Block 1 ใส่ตัวแปรควบคุม นั่นคือ ความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา 4 มิติ Block 2 ปัจจัยด้านบุคคล (microsystem)

Block 3 ปัจจัยด้านครอบครัว (mesosystem) และ Block 4 ปัจจัยด้านสังคม (exosystem) ซึ่งระดับของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ต้องอยู่ในมาตราอันตรภาคชั้น (Interval Scale) หรือมาตราอัตราส่วน (Ratio Scale) ในกรณีนี้ตัวแปรไม่เป็นไปตามมาตราวัดข้างต้น ให้แปลงข้อมูลเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy variable) ทั้งนี้ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น¹³ ประกอบด้วย ข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์เชิงเส้น ตัวแปรอิสระแต่ละตัวต้องไม่มีความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้นสูง โดยพิจารณาจากค่า Tolerance ไม่ควรต่ำกว่า 0.1 และค่า VIF ไม่ควรเกิน 10

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลหลังจากได้รับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา (เลขที่ EH2019 - 011 ลงวันที่ 17 ธันวาคม 2562) พร้อมทั้งทำเอกสารชี้แจงการเข้าร่วมการวิจัยถึงผู้สูงอายุ เพื่อลงนามในเอกสารยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย ค่าตอบแทนหรือข้อมูลทุกอย่าง ผู้วิจัยถือเป็นความลับและนำเสนอในภาพรวม

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านบุคคล (microsystem) พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.10 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด ร้อยละ 75.80 ความรู้ทางโภชนาการส่วนใหญ่ อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 53.00 ดังตารางที่ 1

2. ผลการจากการวิเคราะห์ปัจจัยด้านครอบครัว (mesosystem) พบว่า รายได้ของครอบครัวผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ที่ 6,000 - 8,999 บาท ร้อยละ 68.20 (M = 7472.22, SD = 1,302.27) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ด้วยกันปัจจุบันมากที่สุดจำนวน 4-5 คน ร้อยละ 46.50 (Med = 5) และผู้สูงอายุมีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัวมากที่สุดร้อยละ 73.50 ดังตารางที่ 2

3. วิเคราะห์ปัจจัยด้านสังคม (exosystem) พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($M = 0.65, SD = 0.16$) ดังตารางที่ 3
4. ระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหารการมีเสถียรภาพ ด้านอาหาร มีทั้งข้อคำถามเชิงบวกและเชิงลบ โดยรวม 4 ด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 0.77, SD = 0.10$) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านบุคคล (microsystem) (n=198)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	117	59.10
ชาย	81	40.90
สถานภาพสมรส		
หม้าย/คู่สมรสเสียชีวิต	48	24.20
สมรส	150	75.80
ความรู้ทางด้านอาหารและโภชนาการของผู้สูงอายุ		
ความรู้ทางโภชนาการอยู่ในระดับดี (คะแนนร้อยละ 80 – 100)	18	9.10
ความรู้ทางโภชนาการอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนร้อยละ 60 – 79)	75	37.90
ความรู้ทางโภชนาการอยู่ในระดับต่ำ (คะแนนร้อยละ 0 – 59)	105	53.00

ตารางที่ 2 ผลการจากการวิเคราะห์ปัจจัยด้านครอบครัว (mesosystem) (n=198)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันปัจจุบัน		
น้อยกว่า 3	40	20.20
4-5	92	46.50
6-7	62	31.30
8 ขึ้นไป	4	2.00
(M = 4.69, Med = 5, SD = 1.36 Min = 2 Max = 9)		
สัมพันธภาพในครอบครัว		
หัวหน้าครอบครัว	145	73.50
ผู้อาศัย	53	26.80
รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,999	10	5.10
6,000 - 8,999	135	68.20
9,000 บาทขึ้นไป	53	26.80
(M = 7472.22, S.D = 1302.27 Min = 4500.00 Max = 10000.00)		

M = Mean, Med = Median, SD = Standard Deviation

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แรงสนับสนุนทางสังคมโดยรวมและรายข้อ (n=198)

แรงสนับสนุนทางสังคม	Mean	Standard Deviation	ระดับ
1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การดูแล และช่วยเหลือเงิน หรือ อาหาร แก่ท่านเพื่อนำไปบริโภคในการดำเนินชีวิต	0.61	0.48	น้อย
2. สมาชิกในครอบครัวหรือญาติดูแล และช่วยเหลือท่านในการจัดหา หรือซื้อ อาหารรวมทั้งซื้อเพลิงในการประกอบอาหาร	0.65	0.47	น้อย
3. ท่านนำเงินสนับสนุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุช่วยเหลือเป็น ค่าอาหาร สำหรับท่าน	0.69	0.45	ปานกลาง
4. เพื่อนบ้านหรือญาติเต็มใจให้การช่วยเหลือ แบ่งปันและ จัดหาอาหาร	0.70	0.45	ปานกลาง
5. ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวสามารถหาอาหาร/ซื้ออาหาร ตามความต้องการได้จากร้านค้า ตลาดนัด หรือแหล่ง ชุมชนของท่าน	0.67	0.46	ปานกลาง
6. หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรเอกชนให้การช่วยเหลือ จำหน่ายอาหารราคาถูก เช่น ธงฟ้า	0.42	0.49	น้อย
7. สมาชิกในครอบครัว/ญาติเต็มใจช่วยเหลือท่านในการ จัดหา/ซื้ออาหารตามความต้องการอย่างเพียงพอ	0.79	0.40	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	0.65	0.16	น้อย

M = Mean, Med = Median, SD = Standard Deviation

ตารางที่ 4 ระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา แยกรายด้าน (n=198)

ความมั่นคงทางด้านอาหาร	Mean	SD	ระดับ
1. การมีอาหารเพียงพอ	0.72	0.19	ปานกลาง
2. การเข้าถึงอาหาร	0.74	0.24	ปานกลาง
3. การใช้ประโยชน์จากอาหาร	0.72	0.21	ปานกลาง
4. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร	0.92	0.25	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	0.77	0.10	ปานกลาง

5. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงชั้น พบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุ ซึ่งได้หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ก่อนวิเคราะห์ ดังตารางที่ 6 และพบตัวแปรที่เข้าสามารถทำนายตัวแปรเดียว ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว (x6) สามารถ

ทำนายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.173 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุใน อำเภอรามัน จังหวัดยะลาได้ร้อยละ 3 ($R^2=0.030$, $p<0.001$) และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย 0.15 ดังตารางที่ 7 โดยสามารถเขียนเป็นสมการทำนาย ได้ดังนี้

สมการรูปคะแนนดิบ

ความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ = $0.910 + (-0.014) \times x_1$ (จำนวนสมาชิกในครอบครัว)

สมการพยากรณ์รูปคะแนนมาตรฐาน

ความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ = -0.173 (จำนวนสมาชิกในครอบครัว)

ตารางที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ (n=198)

ตัวแปร	y	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8
Y	1								
X1	-0.015	1							
X2	0.006	-0.129	1						
X3	0.016	0.087	-0.064	1					
X4	0.055	0.007	-0.044	0.111	1				
X5	0.054	-0.006	0.097	0.004	-0.016	1			
X6	-	0.015	0.019	0.105	.089	0.029	1		
	0.173*								
X7	0.093	0.007	0.049	0.049	-0.063	-0.013	-0.014	1	
X8	-0.034	-0.011	-0.054	0.059	0.192**	0.039	0.004	-0.064	1

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). **

y คือ ความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ x1 คือ เพศ x2 คือสถานภาพสมรส x3 คือ โรคประจำตัว x4 คือ ความรู้ทางด้านอาหารและโภชนาการ x5 คือ รายได้ของครอบครัว x6 คือ จำนวนสมาชิกในครอบครัว x7 คือ สัมพันธภาพในครอบครัว x8 คือ การสนับสนุนทางสังคม

ตารางที่ 7 น้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา (n=198)

ปัจจัยทำนาย	B	SE	Beta	t	p-value
ค่าคงที่	.910	.028		32.154	0.001
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	-.014	.006	-.173	-2.453	0.015

R = .173 R² = .030 adj.R² = .025 df = 1, 196 F = 6.016 SE_{est} = .11088 p < 0.001

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ ปัจจัยด้านบุคคล พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.10 สอดคล้องกับฐานข้อมูลประชากรของจังหวัดยะลา ที่พบว่า ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นเพศหญิงมีมากกว่าเพศชาย³² มีสถานะภาพสมรส ร้อยละ 75.80 มีความรู้ทางด้านอาหารและโภชนาการของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 53.00 อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในจังหวัดยะลา

จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (ป.4, ป.6, ป.7)³² ซึ่งนั่นอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุ ขาดการรับรู้ข้อมูลด้านอาหารและโภชนาการความรู้ มีผลเกี่ยวกับการเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสมต่อสุขภาพ

ปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า รายได้ของครอบครัวผู้สูงอายุอยู่ที่ 6,000-8,999 บาท ร้อยละ 68.20 รายได้ของผู้สูงอายุได้มาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวน ปลูกผัก เพื่อ

รับประทานเองตามวิถีชีวิตของบริบทในพื้นที่ภาคใต้ ซึ่งจากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จังหวัดยะลา ปี 2560 พบว่า คนอายุ 60 ปี ขึ้นไป ไม่มีอาชีพ และรายได้ ไม่ผ่านเกณฑ์ ไม่มีการออม ในครัวเรือน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่คนจังหวัดยะลาไม่ผ่าน เกณฑ์สูงสุดในหมวดการมีงานทำและรายได้ของผู้สูงอายุ มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันในปัจจุบัน 4-5 คน วัยแรงงานออกไปทำงานต่างถิ่น ทำให้มีเด็กและผู้สูงอายุอยู่ด้วยกัน¹⁵ หากมีจำนวนสมาชิกมากเกินไปจะมีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภคของสมาชิก²¹ หากพิจารณาถึงครอบครัวที่มีผู้สูงอายุที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว เป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 73.50 นับได้ว่าเป็นอัตราที่สูง ซึ่งครัวเรือนที่ผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครัวเรือนนั้นมีโอกาสยากจนกว่าหัวหน้าครัวเรือนในวัยทำงาน และอาจมีผลทำให้ผู้สูงอายุขาดความมั่นคงทางด้านอาหารในชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาประสบการณ์การอยู่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นของผู้สูงอายุไทยในภาคใต้ พบว่า การให้ความหมายของการอยู่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นส่วนใหญ่เป็นการให้ความหมายในเชิงลบ เช่นว่า เป็นชีวิตลำเค็ญ การเลี้ยงส่งต่อ ทั้งนี้มีบางส่วนที่ให้ความหมายในเชิงบวกกว่าเป็นสิ่งที่ดี ทำให้ชีวิตไม่เจ็บเหงา สาเหตุหลักที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่อาศัยในลักษณะนี้ มาจากปัญหาครอบครัว และปัญหาส่วนตัวของบุตรและบุตรมีภาระและไม่มีคนเลี้ยงหลาน หน้าที่ของผู้สูงอายุ คือ การเลี้ยงดูหลานเท่าที่ทำได้ การหารายได้เพื่อความอยู่รอดและการจัดการภายในบ้านให้ลงตัว²⁹

ปัจจัยทางสังคมโดยรวม อยู่ในระดับน้อย เป็นไปได้ว่า อำเภอรามันมีจำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากรมากเป็นอันดับสองของจังหวัดยะลา คิดเป็นร้อยละ 20.16 และ 22.06 ตามลำดับ³³ จึงทำให้ได้รับการสนับสนุนยังไม่ทั่วถึง ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชน ยังต้องได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นโครงการต่าง ๆ ที่ภาครัฐให้การสนับสนุนทางด้านอาหาร เช่น โครงการธงฟ้า ซึ่งโครงการเหล่านี้ยังเข้าไม่ถึงพื้นที่ชนบท รวมถึงองค์การปกครองท้องถิ่นไม่ได้ให้การดูแล และ

ช่วยเหลือเงิน อาชีพ หรืออาหารเพื่อนำไปบริโภคในการดำเนินชีวิต ซึ่งไม่สอดคล้องกับแรงสนับสนุนทางสังคม และคุณภาพของผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการที่อยู่ในระดับมาก³⁰

ระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา โดยรวม 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง (M = 0.77, SD = 0.10) และแยกรายด้านดังนี้

ด้านการมีอาหารเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง (M = 0.72, SD = 0.19) เป็นไปได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประกอบอาชีพร่วมกันในชุมชน มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ ทำนา เป็นต้น²⁸ สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนเกษตรไทย พบว่า ครัวเรือนเกษตรที่มีข้าวที่เก็บไว้บริโภค มีโอกาสทางความมั่นคงด้านอาหารมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีข้าวที่เก็บไว้บริโภค เนื่องจากปริมาณข้าวที่เก็บไว้บริโภคในครัวเรือนไม่ว่าจากการผลิตเองหรือนำเข้าจากแหล่งอื่น หรือรวมถึงการได้รับความช่วยเหลือทางอาหาร มีความสำคัญในแง่ของความพอเพียงด้านอาหาร²⁴

ด้านการเข้าถึง อยู่ในระดับปานกลาง (M = 0.74, SD = 0.24) อาจเป็นไปได้ว่า ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้สะดวก เนื่องจากในชุมชนชนบทยังมีร้านค้าหรือรถขายเร่้น้อยมาก ตลาดที่มีอาหารจำหน่ายก็อยู่ไกลกับบ้านเรือนที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ผู้สูงอายุมีตู้เย็น/อุปกรณ์สำหรับเก็บอาหารสดพร้อมใช้ประกอบอาหาร แต่ไม่ค่อยเลือกซื้ออาหารที่มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ การเลือกผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์มาประกอบอาหารยังปฏิบัติได้น้อย ผู้สูงอายุไม่สามารถหามาปรุงอาหารรับประทานเองได้ ด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่ไกลกับแหล่งซื้อและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจในสมัยปัจจุบัน³ สอดคล้องกับแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ชาวอินเดีย ที่ได้อธิบายว่า การขาดแคลนอาหารของประชาชนในหลายประเทศไม่ได้เกิดจากอาหารไม่เพียงพอ แต่เกิดจากการเข้าถึงสิทธิด้านอาหาร คือ การที่ประชาชนไม่สามารถ

เข้าถึงอาหารโดยการผลิตเองหรือซื้อมาบริโภค เพราะอาหารมีราคาแพงขึ้น ประชาชนบางส่วนจึงขาดแคลนอาหารบริโภคได้ ซึ่งรูปแบบการเข้าถึงอาหารมีปัญหาสำคัญอย่างน้อย 2 รูปแบบ คือ ประการแรก ประชาชนมีเงินที่จะสามารถซื้ออาหารได้ แต่อาหารมีไม่เพียงพอ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับประเทศที่พัฒนาแล้ว และประการที่สอง ประชาชนไม่มีเงินที่จะสามารถซื้ออาหารได้แม้มีอาหารที่ผลิตเพียงพอ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับประเทศกำลังพัฒนาที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร และมีความยากจน จะเห็นได้ว่า ปัญหาทั้งสองรูปแบบที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องทั้งกระบวนการผลิตอาหาร และปัญหาการเข้าถึงอาหารของประชาชน¹⁷

ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 0.72, SD = 0.21$) อาจเป็นได้ว่า บ่อยครั้งที่ผู้สูงอายุจะเลือกรับประทานอาหารที่มีอยู่โดยไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าของอาหาร เนื่องด้วยปัจจัยส่วนบุคคลต่อพฤติกรรมบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ¹⁸ ความรู้ทางด้านอาหารและโภชนาการ ระดับการศึกษา รายได้ และพื้นที่อาศัยมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่แตกต่างกันไป ขึ้นกับอายุ น้ำหนักส่วนสูง¹⁹ และบ่อยครั้งที่ผู้สูงอายุจะเลือกปฏิบัติในการรับประทานอาหารเสริมที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เนื่องจากประหยัดเงินและไม่ชอบรับประทานอาหารเสริมประเภทวิตามิน แต่สามารถหลีกเลี่ยงอาหารที่ใส่เครื่องปรุงรสเกินความจำเป็นได้ เช่น ผงชูรส²³ สอดคล้องกับการศึกษาความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกร ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์ ประโยชน์จากอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง โดย เลือกซื้อเครื่องปรุงรส ที่มีแหล่งผลิตที่แน่นอน เชื่อถือได้ เลือกซื้ออาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายเป็นประจำและหลีกเลี่ยงอาหารที่ใส่ผงชูรสเกินความจำเป็น²⁵

ด้านการการมีเสถียรภาพ อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 0.92, SD = 0.25$) บ่อยครั้งที่ผู้สูงอายุรับ ประทานอาหารไม่ครบ 5 หมู่ ซึ่งมัก

เกิดในช่วงที่ราคาขายพาราตกต่ำ เกิดภัยพิบัติน้ำท่วม พบว่า ความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรด้านเสถียรภาพทางอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง¹⁶

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา พบว่า ตัวแปรที่สามารถทำนายความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุมีเพียงตัวแปรเดียว คือ จำนวนสมาชิกในครอบครัวเป็นตัวแปรที่อยู่ในปัจจัยด้านครอบครัว สามารถทำนายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ได้ร้อยละ 3 ($R^2=0.030, p<0.001$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.173 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย 0.15 จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.014 ซึ่งหมายความว่า จำนวน สมาชิกในครอบครัวที่เป็นปัจจัยตัวกำหนดความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ หากจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะมีผลทำให้ความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุลดลง -0.014 หน่วย โดยควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ในสมการทั้งหมด ซึ่งปัจจัยดังกล่าว สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารได้ด้วย ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาบรอนเฟนเบรเนอร์ที่เชื่อว่าการเกิดพฤติกรรมไม่สามารถอธิบายได้ด้วยปัจจัยเพียงปัจจัยเดียว ปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมโดยบุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวบุคคลมากที่สุด และขยายออกไปรอบ ๆ ตัว Bronfenbrenner ได้แบ่งความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่าง ระบบบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ดังกล่าวออกเป็น 5 ระดับ คือ 1) ระดับจุลภาคหรือระดับเล็ก (micro system) 2) ระดับกลาง (mesosystem) 3) ระดับภายนอก (exosystem) 4) ระดับมหภาคหรือระดับใหญ่

(macrosystem) 5) ระดับระบบลำดับเวลา (chronosystem)¹⁰ เนื่องจากความมั่นคงทางอาหารเป็นระบบความสัมพันธ์ในระดับแรกที่บุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์หรือมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมใกล้เคียง ๆ ตัว ได้แก่ ในครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้าน เช่น ความเชื่อหรือ พฤติกรรมของบิดา มารดา ย่อมส่งผลต่อทัศนคติและการแสดงออกต่อพฤติกรรมหนึ่ง ๆ ความสัมพันธ์ในระดับนี้จะมีอิทธิพลมากที่สุดต่อพฤติกรรม ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสุขภาพ จึงจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมในระดับอื่น ๆ เพื่อการดำรงชีวิต ดังนั้น ปัจจัยด้านครอบครัวบ่งบอกถึงความสามารถในการเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพมีความหลากหลาย และการได้รับอาหารปริมาณที่เพียงพอ²⁰

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านครอบครัวพบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันปัจจุบัน 4-5 คน ร้อยละ 46.50 มีผลต่อความสามารถในการเข้าถึงอาหารเพื่อการบริโภคในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับการศึกษาความมั่นคงทางอาหารของชาวลัวะ บ้านปากำ อำเภอเบญจกิติ จังหวัดน่าน พบว่า ความสามารถในการเข้าถึงอาหารเพื่อการบริโภคในชีวิตประจำวันมีผลมาจากจำนวนสมาชิกในครอบครัว โดยครอบครัวที่มีสมาชิก 6-10 คน สามารถเข้าถึงอาหารได้มากที่สุด เนื่องจากปริมาณอาหารที่หามาได้ในแต่ละวันมีสัดส่วนสอดคล้องกับขนาดของครอบครัว หากมีจำนวนสมาชิกมากเกินไป จะมีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภคของสมาชิกซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเด็ก และผู้สูงอายุมากกว่าสมาชิกวัยแรงงาน และพบว่าครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิก 16 คนขึ้นไปจะเข้าถึงอาหารได้น้อยที่สุด²¹ และยังสอดคล้องกับการศึกษาความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท จังหวัดพัทลุง พบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05³ แต่จะแตกต่างกับการศึกษาความมั่นคงทางอาหารของชุมชนโคกพะยอม ตำบลละงู อำเภอละงู

จังหวัดสตูล ที่พบว่า ครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกมาก ความสามารถในการหาอาหารมาบริโภคได้มากกว่าครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกน้อย เนื่องจากความแตกต่างกันของจำนวนสมาชิกนำไปสู่การมีแรงงานในการหาอาหารที่แตกต่างกัน²²

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันปัจจุบัน หากมีจำนวนสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเด็ก และผู้สูงอายุมากกว่าสมาชิกวัยแรงงานจะมีผลต่อความมั่นคงทางด้านอาหารของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาครั้งนี้ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยเชิงนิเวศวิทยาทั้งในระดับครอบครัวและสังคม จึงควรมุ่งเน้นส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรม ฝึกอบรม ให้ความรู้สร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันในปัจจุบันหลายคน มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น สามารถพึ่งตนเอง และรวมถึงการได้รับการสนับสนุนทางสังคม จะเป็นการสร้างความมั่นคงด้านอาหารของผู้สูงอายุ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนและจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ส่งเสริมต่อความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน การวิจัยครั้งนี้นำทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาบรอนเฟนเบอร์เนอร์มาประยุกต์ใช้ศึกษาเพียง 3 ระบบ ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาในประเด็น macrosystem และ chronosystem เพิ่มเติมเพื่อนำไปสู่การวางแผนการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอนาคตและเป็นรูปธรรมเพื่อการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวต่อไป

การนำผลการวิจัยไปใช้

1. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับอาหาร ส่งเสริมให้ความรู้ ด้านโภชนาการ แก่ผู้สูงอายุ ผ่านทางชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ หรือ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของหอประชุมหมู่บ้าน เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. องค์กรปกครองท้องถิ่นนำผลข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาสู่การวางแผนต้อนรับสังคม

ผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอนาคต เพื่อดูแลผู้สูงอายุทุกมิติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการดูแลผู้สูงอายุอย่างในระยะยาวต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ระบบ macro system คือ นโยบายของรัฐบาล และ วัฒนธรรมย่อยของสังคม ความเชื่อ และ ระบบ chronosystem คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัว สถานภาพทางด้านการเงินเศรษฐกิจ สถานที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2. ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรม สร้างรายได้ ด้วยการเพิ่มศักยภาพการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัยวุฒิประสบการณ์ ความต้องการ และสมรรถภาพของร่างกาย เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชนให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรอาหารที่ถูกต้อง ให้มีประโยชน์มากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางในการศึกษาความมั่นคงในกลุ่มวัยอื่น ๆ ต่อไป

3. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน โดยให้ผู้สูงอายุและชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การจัดทำนโยบาย พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศและระบบบริการสาธารณสุขในชุมชน เพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอบพระคุณ สาธารณสุขอำเภอในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา ตลอดจนบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โกตาบารู อำเภอ รามัน จังหวัดยะลา ที่อำนวยความสะดวกให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์อย่างดียิ่ง

เอกสารอ้างอิง

1. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2561. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย; 2562.
2. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สังคมผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนประเทศไทย พ.ศ. 2561 [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร; 2561 [เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2563]. เข้าถึงได้จาก <https://library2.parliament.go.th>
3. พัชรชาติ อรรถวิวัฒนากุล. ความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท จังหวัดพัทลุง. [วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขมหาบัณฑิต]. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา; 2557.110 หน้า.
4. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย; 2560.
5. กระทรวงสาธารณสุข. กรมอนามัย. สำนักอนามัยผู้สูงอายุ. กลยุทธ์การดำเนินงานตำบลดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวกับตำบลต้นแบบดีเด่น. นนทบุรี: กรมอนามัย, 2556. 84 หน้า.
6. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข. กรอบยุทธศาสตร์ด้านอาหารการจัดการในประเทศไทย 2562. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข; [เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2563]. เข้าถึงได้จาก: <http://1ab.in/U2U>
7. สำนักงานแรงงานจังหวัดยะลา. รายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดยะลา ประจำปี 2562 (มกราคม – ธันวาคม 2561). [อินเทอร์เน็ต]. ยะลา: สำนักงานแรงงานจังหวัดยะลา; 2562 [เข้าถึงเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2563]. เข้าถึงได้จาก <https://yala.mol.go.th>

8. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยประจำปี 2560. กรุงเทพฯ; 2560.
9. กองบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ. จำนวนคนหางานที่ได้รับอนุญาตให้เดินทางไปทำงานต่างประเทศ (จำแนกตามประเทศและวิธีการเดินทาง) สถิติรายปีงบประมาณ 2561. [อินเทอร์เน็ต]. กองบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ; 2563 [เข้าถึงเมื่อ 20 เมษายน 2564]. เข้าถึงได้จาก <https://www.doe.go.th/prd/overseas/statistic/param/site/149/cat/81/sub/0/pull/category/view/list-label>
10. Bronfenbrenner, U. Making human beings human: Bio ecological perspectives on human development. Thousand Oaks. CA: Sage; 2007.
11. ปุญญพัฒน์ ไชยเมล์. การกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงพรรณนาในงานสาธารณสุข. วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ. 2556; 16(2): 9-18
12. สุพรรณิ พุกษา. พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุเขตสุขภาพที่ 8. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม. 2559; 16(3). 2-12
13. กิตติพร เนาว์สุวรรณ และคณะ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการพยาบาลด้านผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรดิตต์. 2560; 10(1): 56-68
14. วันทนี ชัยฤทธิ์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชนบททางภาคใต้. วารสารรามธิบดีพยาบาลสาร. 2555; 18(3):311-326
15. เกศนาฏ กลิ่นทอง และคณะ. ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกร ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่าจังหวัดอุดรดิตต์. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ครั้งที่ 8.
16. Stuck record: Why Amartya Sen is wrong on food security again. 2016; 5.
17. วิรุท นนสรณ์. พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุเขตสุขภาพที่ 8. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม. 2019; 16(3)
18. มโนลี ศรีเปารยะ เพ็ญพงษ์. พฤติกรรมการบริโภคอาหารส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารศรีวนาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2560; 7(2)
19. Han, Y., Li, S., &Zheng, Y. Predictors of nutritional status among Community dwelling older adults in Wuhan china. Public Health Nutrition. 2008; 12(8), 1189-1196.
20. สุธานี มะลิพันธ์. ความมั่นคงทางอาหารของชาวไร่บ้านป่ากา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี; 2552.130 หน้า.
21. จอมขวัญ ชุมชาติ. ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนโคกพะยอม ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2558. 257 หน้า
22. พัชราวดี อรรถวิวัฒนากุล. การศึกษาความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านหินผุด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ. 2561; 1(2): 1-14.
23. ปุณณดา มาสวัสดิ์ ประพิณวดี ศิริสุภลักษณ์ และอิสริยา นิตัทธน์ประกาศ บุญญะศิริ. ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนเกษตรกรไทย. วารสารวิจัยและพัฒนาไกลอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2559; 11(2):1-10.

24. อรนิทย์ จันทะเสน นพวรรณ เปียชื่อ และสุจินดา จารุพัฒน์ มารูโอ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวานชนิด 2 ในชุมชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข. 2560; 11(1): 1-14.
25. ฐิติพร โชติดี. ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนของผู้มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2552. 112 หน้า.
26. Best, J.W. Research in Education. (3rd ed) Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, Inc; 1977.
27. Bloom, Benjamin S., et al. Hand book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York: Mc Graw-Hill Book Company; 1971.
28. องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน. [อินเทอร์เน็ต]. ยะลา: องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา; [เข้าถึงเมื่อ 20 มีนาคม 2563]. เข้าถึงได้จาก <http://www.yalapao.go.th>
29. พัชรี คมจักรพันธ์ และวรรณิ์ จันทร์สว่าง. ประสบการณ์การอยู่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นของผู้สูงอายุไทยในภาคใต้. วารสารพยาบาลสงขลา นครินทร์. 2558; 35(3): 1-22.
30. กัลยารัตน์ ธีระชนชัยกุล. อิทธิพลของแรงสนับสนุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุเขต กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม; 2562. 152 หน้า.
31. บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2549). สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์.
32. งานเวชสารสนเทศ โรงพยาบาลรามัน. (2563). สรุปผลการดำเนินงาน คปสอ.รามัน ประกอบการติดตามการดำเนินงานนโยบายสู่การปฏิบัติและนิเทศ คปสอ.รอบ 1 ปี 2563. [เข้าถึงเมื่อ 1 กรกฎาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก <https://www.ramanhospital.net>.
33. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดยะลา. รายงานคุณภาพชีวิตประชาชนจังหวัดยะลา ประจำปี 2562. [อินเทอร์เน็ต]. ยะลา: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดยะลา; 2562 [เข้าถึงเมื่อ 19 กรกฎาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก <https://yala.cdd.go.th>